

TÜRKÇENİN(*) KÖKLERİ VE GELECEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Mevlüt Gülmez
Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü - Antalya
mevlutgulmez@akdeniz.edu.tr

TÜRKTOB Dergisi 2017
Sayı: 24 Sayfa: 61-62

Türk Dilinin Tarihi

Türk dili, dünyanın en eski dillerinden biridir. Kesin olarak kanıtlanmamasına rağmen Türk dilinin Sümer ve Maya dili ile olan ilişkisi, bu dillere ait metinlerde kullanılan yüzlerce kelimenin Türkçe kelimelere olan benzerliği Türk dilini milattan önceki asırlara taşımaktadır.

Türk dilini miladi yıllara veya öncesine taşıyan bir başka unsur da sözlü (şifahi) edebiyatımızdır. Türkçenin çok zengin bir sözlü edebiyat geleneğine sahip olduğu bilinmektedir. Bu dönem, İslam öncesi Türk Edebiyatı olarak da adlandırılmaktadır. Sözlü dönem, MÖ 4000'li 3000'li yıllardan başlayarak Türklerin İslamiyet'i kabul ettiği X-XI. yüzyıllara kadar devam etmiştir. Altay-Yakut Türklerinin Yaratılış Destanı; Saka (İskit) Türklerine ait Alp Er Tunga ve Şu Destanı; Hun Türklerine ait Oğuz Kağan Destanı; Köktürklere ait Bozkurt ve Ergenekon Destanı; Uygur Türklerinin Türeyiş ve Göç Destanı Türk dilinin sözlü edebiyatını oluşturmaktadır.

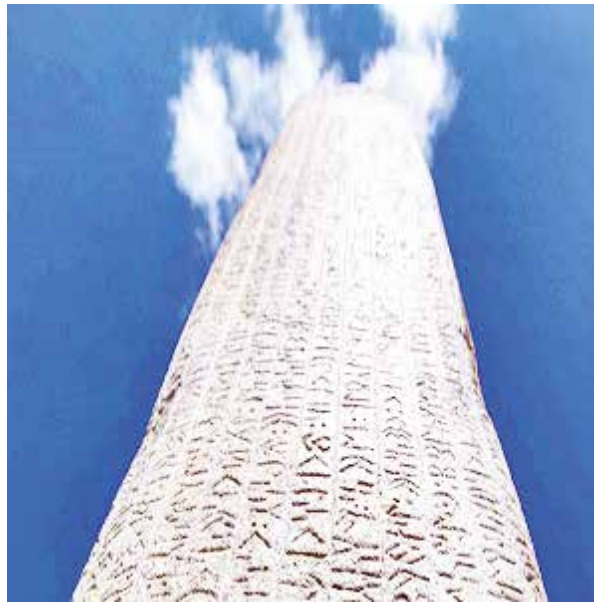
Türklerin kesin olarak bilinen ilk yazılı ürünleri ise II. Göktürk dönemine rastlar. II. Göktürk döneminde -bugünkü Moğolistan sınırları içinde- Orhun Nehri bölgesinde üzerinde Göktürk harflerinin bulunduğu bengü taşlar Türk dilinin ilk yazılı metinleridir.

Göktürk harflerinin kullanıldığı ilk metin Çoyrın (MS 687-692) Bengü taşıdır. Bölgede Göktürk harflerinin kullanıldığı 250'nin üzerinde taşın varlığı bilinmektedir. Edebî değer açısından ise Tonyukuk, Kül Tigin ve Bilge Kağan Yazıtları son derece önemlidir. Bu taşlar, Türk adının geçtiği ilk metin olması sebebiyle de ayrı bir önem arz etmektedir.

Türkçeyi âdeta şahlandıran eser Karahanlılar döneminde Yusuf Has Hacib'in kaleminden çıkan Kutadgu Bilig'dir. Eser, Türk Edebiyatındaki ilk siyasetnamedir.

Kutadgu Bilig'den hemen sonra ilk Türkoloğumuz olan Kâşgarlı Mahmut, Divanü Lügati't-Türk adlı eserini ortaya koymuştur.

Kâşgarlı Mahmud'un yazdığı Divanü Lügati't-Türk, Türk dili ve kültürü açısından son derece önemli bir eserdir. Kâşgarlı, devrinin Türk lehçelerini incelemiş ve bu incelemelerini ansiklopedik bir lügat hâlinde dünya bilim âlemine hediye etmiştir. Yazdığı eserle Kâşgarlı Mahmud, Türk dilinin ne kadar zengin bir dil olduğunu, hatta dünyanın en zengin dillerinden olan Arapçadan bile daha zengin bir yapısının olduğunu ispatlamıştır. Eser aynı zamanda devrinin bilim, kültür ve medeniyetini günümüze taşımaktadır (Kayadibi, 2008: 1).

13 Mayıs 1277 tarihinde Karamanoğlu Mehmed Bey bir devlet adamı olarak dilimize sahip çıkmış, "Bugünden sonra hiç kimse sarayda, divanda, meclislerde ve seyran-da Türk dilinden başka dil kullanmaya!" şeklindeki meşhur fermanı ile devlet işlerinde dil birliğini tesis etmiştir.

Göktürk, Uygur ve Karahanlı dönemlerinde ortaya konulan eserleri Harezmi, Kıpçak, Çağatay, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi döneminde meydana getirilen eserler takip etmektedir.

Son dönemde Kazakistan'da Esik kurganında çıkarılan bakır tas üzerinde 26 işaret tespit edilmiştir. Olcas Süleymanov tarafından okunan metin şu şekildedir: ("khan uya üç otuzı (da) yok boltı utıgı tozıltı" "Han'ın oğlu yirmi üç yaşında yok oldu, (halkın) adı sanı yok oldu.". Bu tastaki metin doğru okunmuşsa Türk dilinin yazılı belgeleri Çoyrın (687-692) Bengü taşından 1200 yıl geriye gidecektir (Gülensoy, 2000:97).

Mayaca-Türkçe İlişkisi

Amerika Kıtası'ndaki yerli halklar ile Asya bağlantısı,

(*) 2017 yılı ülkemizde Türk Dili Yılı olarak kutlanmıştır.

daha doğrusu Türklük bağlantısı, yüzyıllardır söylene-gelmıştır.

Bu konuda ilk kez Hans Breuer dikkati çeker. Daha sonra Amerika yerli halklarının kökenleri konusunda XVI. yüzyılda Edward Bræwewood adlı İngiliz, Bering Bölgesi'ni göstererek 'Tatarların elinde olan Asya'nın kuzeydoğu kara parçası, Amerika'ya geçiş yolu olmuştur.' diyere, dolaylı da olsa Türklükle bağlantılarından bahseder. Bunları 1672 yılında Londra'da John Josselyn takip eder, New-Englands Rarities Discovered adlı dergide Dakota yerlilerinden Mohawk Kızılderililerinin dillerinin Tatarca ile benzerliğinden bahseder. 1800'lerde Von Humboldt, Amerika yerli dillerinden derlediği 137 kelime kökünün, Ural-Altay ailesinde bulunan Uygurca ile izah edilebileceğini bildirir (Doğan, 2007:195).

Amerika'nın en eski halklarından biri de Mayalardır. Mayaca ile Türkçe arasında tesadüf sınırlarını çoktan aşan bir benzerlik söz konusudur. Türkiye'de Mayaca ile ilgili araştırmaların ilki Atatürk döneminde yapılmıştır. Atatürk 1932'de Tahsin Mayatepek'i büyükelçi olarak Meksika'ya görevlendirmiştir. Mayatepek, yaptığı araştırma neticesinde Türkçe ile Mayaca arasındaki benzerlikleri raporlarla ortaya koymuştur. Mayalar üzerinde en son çalışmayı 2007 yılında İsmail Doğan "Mayalar ve Türklük" adlı çalışması ile ortaya koymuştur.

Sümerce-Türkçe İlişkisi

Dünya tarihinin en eski yazılı kaynağı Sümer metinleridir. MÖ 4000-2000 yılları arasında güney Mezopotamya'da kurulmuş bir uygarlık olan Sümerler; yazı, matematik, hukuk, geometri, astronomi, tarım ve sayamayacağımız birçok alanda öncü bir uygarlıktır. Sümerlerin özellikle yazıyı icat etmeleri dünya tarihinin en önemli olaylarından biri kabul edilir.

Uygarlık tarihine yaptıkları büyük katkılardan dolayı birçok araştırmacı Sümerce ile kendi dillerini karşılaştırmış ancak benzerlik bulamamıştır. Araştırmacılar Sümer metinlerinde kaynağı tespit edilemeyen 165 kelime ile Türk dilinin yapıtaşlarından olan Dîvânü Lügati't-Türk'teki kelimeleri karşılaştırmıştır. Sümerce ile Türkçe arasındaki ilişkiyi XX. yüzyılın başlarında Prof. Fritz Hommel açıklamıştır (Hatipoğlu, 1979: 29, 30).

Sümerce ile başka diller arasında akrabalık ve kaynak birliği üzerine pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen, şimdiye kadar bunların hiçbiri ispat edilebilmiş değildir. Önceleri Akatça ile bu dilin akrabalığı düşünülmüş, daha sonra Akatçanın Sami dillerine mensup olduğu anlaşılınca bu fikir kendiliğinden unutulmuştur. Sümerce ile (birbirinden tamamen farklı olan) Mısır, Çin, Etrüsk, Ural-Altay, Sami gibi dillerin akrabalığını savunan görüşler de inandırıcı tanıklar ortaya koyamamıştır (Gülsevin, 2002: 457).

Sümerce ile Türkçe kelimeler arasındaki benzerliği "Düzenli Ses Denklikleri" yöntemi ile Osman Nedim Tuna ortaya koymuştur. 165 kelimedede görülen büyük

benzerlikten hareketle Tuna, "Türklerin en az MÖ 3500'lerde Türkiye'nin doğusunda bulunduğu; Türk dilinin zamanımızdan 5500 yıl önce müstakil ve iki kollu bir dil olduğu ve bugün, yaşayan diller arasında, en eski yazılı belgelere sahip olduğu" sonucuna ulaşmıştır (Tuna, 1997: 49, 50).

Türk Dilinin Bugünü

Bugün Türkçe 12 milyon kilometrekarelik alanda 300 milyonu aşkın konuşanı ile dünya dilleri arasında (Çince, İngilizce, İspanyolca, Hintçe) 5. sırada yer almaktadır. 7'si bağımsız, 15'i yarı bağımsız 22 Türk Cumhuriyetinde Türkçe, üç farklı (Arap, Latin ve Kiril) alfabe ile yazılmakta, 2'si tarihi lehçe (Yakut ve Çuvaş Türkçesi), 4'ü Batı Türkçesi (Türkiye, Azerbaycan, Gagavuz, Türkmen), 15'i Doğu (Kuzeydoğu) Türkçesi (Özbek, Kazak, Kırgız, Uygur, Karaçay, Malkar (Bal-kar), Karakalpak, Kumuk, Nogay, Kazan, Altay, Başkurt, Hakas, Tuva, Kırım Türkçesi) olmak üzere 21 ayrı yazı dili ile temsil edilmektedir.

Sonuç

Türkçe, dünyanın en eski ve en büyük dilleri arasında yer almaktadır. Türkçenin Sümerce ve Mayaca ile bağlantısı üzerinde yapılan her çalışma dilimizin köklerini daha öncelere götürecektir.

UNESCO'nun tahminlerine göre dünyada toplam 6 bin dil vardır. Bu rakamın neredeyse yarısı yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Şu an Türkçe için böyle bir tehlike söz konusu değildir, ancak bazı lehçeler (Yakut, Halaç, Karay...) için tehlike devam etmektedir.

740 yıl önce nasıl ki Karamanoğlu Mehmed Bey, Türkçeye sahip çıktıysa bugün de bizler bu emanete sahip çıkmalıyız. "Ses Bayrağımız"ı bizden sonraki kuşaklara daha güçlü, daha zengin bir şekilde teslim etmeliyiz. Türkçeye sahip çıkmak; vatana, bayrağa sahip çıkmakla eş değerdir. Türkçenin konuşulduğu yerler aynı zamanda vatanımızın da sınırlarıdır.

Kaynaklar

- Doğan, İsmail (2007); Mayalar ve Türklük, Ahmet Yesevi Ü. Yay., Ankara.
- Gülensoy, Tuncer (2000); Türkçe El Kitabı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Gülsevin, Gürer (2002); "Sümerce ile Türk Dilinin Tarihî İlişkisi", Türkler, C I., Yeni Türkiye Yayınları, s. 457-459.
- Hatipoğlu, Vecihe (1979); "Türk Tarihinin Başlangıcı", Türkoloji Dergisi, C VIII, Ankara, s. 29-32.
- Kayadibi, Fahri (2008); "Kâşgarlı Mahmud ve Divan-ı Lügati't-Türk'te Eğitim ile İlgili Kavramlar", İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, s. 1-21.
- Tuna, Osman Nedim (1990); Sümer ve Türk Dillerinin Tarihî İlgisi ve Türk Dilinin Yaşı Meselesi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.